

Projev ministra zahraničních věcí SSSR A.A. Gromyka na poradě ministrů zahraničních věcí členských států Varšavské smlouvy ve Varšavě dne 8. 2. 1967 (k 1. bodu jednacího pořadu)

Soudruhu předsedo, drazí soudruzi !

Dovolte, abych především vyjádřil dík našim polským přátelům za vlídnost a pozornost, kterou jsme zde obklopeni, za upřímnou pohostinnost, za přesnou a účelnou organizaci porady ministrů zahraničních věcí členských zemí Varšavské smlouvy.

Velké uspokojení působí skutečnost, že pravidelné schůzky představitelů zemí Varšavské smlouvy, na nichž se projedávají důležité mezinárodní otázky, natrvalo vešly do praxe a staly se dobrou tradicí. A to je přirozené. Rychlý vývoj událostí ve světě a zájmy dalšího posilování mezinárodních pozic členských států Varšavské smlouvy vyvolávají v bratrských zemích potřebu vyměňovat si názory a společně vypracovávat zahraničně politické kroky v hlavních směrech našeho společného boje za zajištění míru a bezpečnosti v Evropě.

Situace na světové scéně nebyla zvláště v poslední době složitého charakteru. V mezinárodním vývoji se objevilo mnoho nových momentů, vyžadujících stále pozornosti a rozboru. Týká se to nejen událostí v jihovýchodní Asii, jež vyvolávají pochopitelný neklid a znepokojení všech mírumilovných států

a národů, ale především se to týká situace v Evropě, kde i přes rýsující se tendenci k určitému zmírnění napětí musí se socialistické státy každodenně potýkat s intrikami militaristických a revanšistických sil.

Zvláště pozornost jsme v této souvislosti vždy věnovali a věnujeme situaci v NSR a politice jejích vládnoucích kruhů. Vládní krize v Bonnu, vytvoření vlády "velké koalice" za účasti sociálně demokratické strany a první praktické kroky této vlády byly předmětem bedlivého pozorování a studia ústředních výborů našich stran a našich vlád. Nyní, kdy od vytvoření nové vlády NSR uplynula dostatečně dlouhá doba a její tvář, její hlavní stanoviska v otázkách zahraniční a vnitřní politiky se možno říci plně vyhranila, máme důvod k tomu, abychom učinili některé politické závěry pro naši společnou zásadní linii vůči NSR.

Pozorný rozbor programového prohlášení NSR a dalších projevů Kiesingera, Brandta a jiných bonnských šinitelů, stejně jako praktických kroků vlády NSR, ukazuje, že vláda NSR přejala všechny hlavní postulaty dřívějších vlád a pokračuje prakticky v politice, podřízené revanšistickým a militaristickým cílům.

Žádných změn nedoznalo stanovisko Bonnu v otázce existujících hranic v Evropě, včetně hranice Odry - Misa a hranic mezi NSR a NDR, absurdní nároky na "představování celého Německa", politika nepřátelského pronikání do NDR, nezákonné nároky na západní Berlín. Totéž je možno říci i o stanovisku NSR v otázce jaderného vyzbrojení. Kiesingerova vláda dosud neřekla nic srozumitelného o tom, že by změnila svůj postoj k návrhům na přístup NSP k jaderným zbraním prostřednictvím vojenského mechanismu NATO, pokouší se podmiňovat jakýmkoli výhradami svou účast na smlouvě o nešíření jaderných zbraní, provádí základní práci mezi nejadernými státy, zaměřenou na uzavření této smlouvy. Zároveň zahraničně

politických kroků Bonnu je stejně jako dříve snaha poilitit NDR, zakrývaná spekulacemi a heslem sjednocení Německa, jež si představují podle imperialistických zásad. Při tom je sledován naprosto určitý cíl - podkopat socialistické zřízení v Německé demokracické republice, podkopat mezinárodní postavení tohoto socialistického státu.

Je stále zřejmější, že vládnoucí kruhy NSR vytvoření nové vlády nepřekonalaly krizi zahraniční politiky NSR. Nadále působí hlavní faktory, jež tuto krizi způsobily - neudržitelnost zahraničně politických koncepcí Bonnu, včetně koncepcí v otázce bezpečnosti a míru v Evropě, růst neúvěry k politice NSR nejen na Východě, ale i na Západě, s tím spojená hrozba mezinárodní izolace atp.

Je zřejmé, že zachování agresivních militaristických a revanšistických tendencí v politice NSR skrývá v sobě vážnou hrozbu pro mír a bezpečnost v Evropě. Sledování tohoto kursu ze strany dřívějších vlád NSR způsobilo již nebezpečnou aktivizaci neonacistických prohitlarovských sil včetně jejich organizačního zformování a znatelný růst jejich vlivu na politický a veřejný život země. Svým líceněným ujišťováním o snaze ze přispět ke zmírnění napětí, bohatě doprovázeným sliby směrem na Západ i na Východ, nová vláda fakticky vytváří jen iluzi pro další shromažďování nejreakčnějších agresivních sil neonacistického a militaristického typu, což může za určitých podmínek vést, jak ukazují minulé zkušenosti, k prudkému obratu ve vývoji země, jak tomu bylo např. v r.1932.

Za těchto podmínek nemohl ústřední výbor naší strany a sovětská vláda ponechat ani nejmenší nejistotě pokud jde o jeho názory na nynější situaci v západním Německu. Účelem našeho prohlášení sovětské vlády bylo upozornit národy a vlády na reálné nebezpečí, jež vyplývá z nynější situace v NSR, a podpořit ty síly, také v západním Německu, které jsou znepokojeny celkovým směřením politiky NSR a jsou pro to,

aby byla uvedena do souladu s duchem dohody a reálnou situací v Evropě. Nemí třeba připomínat, že toto prohlášení sovětské vlády plně odpovídá ustanovením Bukurešťské deklarace přijaté na poradě PPV v červenci 1966.

Hledající východisko z izolace, usiluje nová vláda NSR zřejmě o to, aby se přizpůsobila situaci v Evropě, k čemuž jí nutí především pevná důsledná linie socialistických členských zemí Varšavské smlouvy. Významným politickým faktorem se stává, že národy stále jasněji chápou skutečnou úlohu NSR jakožto země, kde byl revanšismus povýšen na úroveň státní politiky a kde všechny záměry vládnoucích kruhů směřují k tomu, aby vytvořily ve spolku s USA na evropském kontinentě ohnisko agrese.

Byli bychom velice rádi, kdybychom mohli konstatovat jiné, zdravé tendence v politice NSR, avšak bohužel takové tendence nebyly a nejsou.

Dnes si již vláda NSR netroufá otevřeně vystupovat proti linii zmírňování napětí v Evropě. Ve slovníku bonnských činitelů se objevily některé nové termíny, jako např. výrazy ochota "k uspořádané existenci bok po boku v Německu" (už jen ta terminologie - "bok po boku v Německu"!) nebo přání diskutovat se Sovětským svazem a jinými socialistickými zeměmi "o míru v Evropě". Avšak všechna tato ujištění jsou buď v rozporu se skutečnými kroky Bonnu, nebo zatím zůstávají nic neříkajícími fráze, poněvadž v hlavních otázkách bezpečnosti se provádí i nadále dřívější kurs.

Vláda NSR líčí věci tak, jako že od nynějška bude mít v evropských záležitostech samostatnou tvář. Avšak ve skutečnosti nejenže není ani náznakem toho, že by se NSR odlepila od USA a objevila se ona samostatná tvář, nýbrž naopak, podle všeho jedná západoněmecká vláda ve spolku s agresivními kruhy USA a jde zřejmě o svého druhu rozdělení úloh.

A tak tedy, ať přistupujeme k hodnocení zahraničně -
politického kursu Kiesingerovy vlády z kterékoliv strany, je
zřejmé, že tento kurs je zaměřen proti zájmu míru a bezpeč -
nosti v Evropě a je hluboce nepřátelský socialistickým zemím.
Je vzdálen cílům, jimiž jsme se řídili při společném vypra -
covávání Bukurešťské deklarace. Proto je nepochybné, že hod -
nocení a závěry učiněné členskými zeměmi Varšavské smlouvy
na poradách EPW roku 1965 ve Varšavě a roku 1966 v Bukurešti,
jež se týkaly politiky NSR, zůstávají plně v platnosti i dnes.

Po nastoupení nové vlády se jak známo zřetelně zaktivi -
zovala tzv. východní politika Bonnu. Kiesingerova vláda velmi
počítá s tím, že její kroky k navázání vztahů s evropskými
socialistickými zeměmi jí přinesou politický zisk : zmírní
ostří kritiky revanšistického kursu, umožní líčit úsilí NSR
jako přínos k rozvoji celoevropské spolupráce, otevřou vý -
choďisko ze stavu mezinárodní izolace. Současně si NSR vyty -
čuje hlavní cíl - podpořit jednotnou frontu socialistických
států v jejich boji za zajištění bezpečnosti v Evropě, vrazit
klín mezi ně, ztížit jim provádění dohodnuté linie členských
zemí Varšavské smlouvy zakotvené v Bukurešťské deklaraci.
V podstatě jde o pronýšlencu diverzi NSR a USA, jejíž smys -
lem je vyvolat nescouhlas v přístupu socialistických zemí k
základním záležitostem a k mnoha problémům evropské bezpeč -
nosti vůbec. Přitom Kiesingerova vláda vystupuje jako by v
úloze zúčastněnce NATO pro rozdělení socialistických zemí a
rozvíklání organizace Varšavské smlouvy.

Zkušenosti Sovětského svazu nám napovídají, že ve vzta -
zích s NSR je nutno zachovávat mimořádnou obezřelost a jsme
přesvědčení, že o tom svědčí zkušenosti nejen Sovětského
svazu, ale i jiných socialistických členských zemí Varšavské
smlouvy. Bonn se uchyluje k různým úskokům, občas projevuje
ochotu vzdát se obchodních výhod, láká možnostmi tzv. "výrob -
ní kooperace", poskytováním úvěrů, aby tak získal ty či ony
politické ústupky. Vychází ovšem pevně z toho, že nemůže být ani

řeči, abychom výměnou za hospodářská lákadla a sliby Bonnu jakkoli ustoupili od naší dohodnuté zahraniční politické pozice a v sebemenší míře poškodili jednotu a sounutost socialistických zemí.

Revanšistická politika Bonnu je dnes zaměřena především proti svrchovaným právům a zájmům NDR. Ve své východní politice usiluje NSR o to, aby postavila evropské socialistické země proti jedné z nich, proti NDR, a v každém případě aby udělala vážný průlom do jejich vzájemných vztahů. V propagandě NSR stále sílí útoky proti vedení NDR, kterému jsou poslouvačně připisovány snahy uměle udržovat napětí v Evropě a "cementovat" rozdělení Německa. Činitelé NSR se netají tím, že chtějí dosáhnout, aby vztahy se socialistickými zeměmi a podmínky těchto vztahů byly v rozporu se životními zájmy NDR a vedly konec konců k její izolaci. Chcete-li důkaz, pak vyplývá z Kiesingerova vládního prohlášení.

Prováděje přípravu k akcím počítajícím se socialistickými zeměmi, usiluje Bonn o modifikování Hallsteinovy doktriny pro Evropu, ať by se dotýkal její podstaty vzhledem k jiným oblastem. Existují impertinentní prohlášení oficiálních osobností NSR, že Hallsteinova doktrina zůstává v platnosti, poněvadž prý socialistické země "neměly svobodu rozhodování", když uznávaly NDR. K takové ekvilibristice utíká se tedy Bonn!

Není ovšem náhodou, že vládní kruhy NSR zaměřují svůj hlavní úder proti NDR. Jejich cíl je zcela zřejmý - pomocí ochromení NDR, která je rohuatnou překážkou na cestě revanšistických snah západního Německa, vážně poškodit jednotu socialistických zemí, oslabit je, podlomit jejich boj za zajištění evropské bezpečnosti. My, stejně jako bezpochyby i jinní účastníci konference, jsme pevně přesvědčeni, že my všichni můžeme mít pouze jedinou pádnou odpověď na tyto agresivní revanšistické pláče Bonnu, a to ještě větší sounutost socialistických zemí při hájení jednotné, ve Varšavě a Bukurešti.

dohodnuté linie v německých záležitostech a v otázce zajištění evropské bezpečnosti, dalšího zesílení všestranné bratrské podpory NDR při upevňování jejího vnitřního a mezinárodního postavení jakožto socialistického státu.

Pokládáme za velmi důležitou, aby byla v hájení svrchovaných práv a zájmů NDR zachována pevná linie, aby byla učiněna energická přítrž jakýmkoli revanšistickým nárokům NSR, jejím pokusům diskriminovat NDR, abychoť ve svých zahraničně politických akcích všemožně zdůrazňovali naše spojenecké vztahy s NDR. V tomto směru bude pro NDR velkou podporou, jestliže PLR a ČSSR uzavřou s ní smlouvy o přátelství, vzájemné pomoci a spolupráci, o nichž - jak nás soudruzi informovali - jsou právě vedena jednání.

Jsmo přesvědčeni rovněž, že pokusy NSR o uplatňování Hallsteinovy doktriny budou i nadále narážet na pevný a jednomyšlný odpor členských států Varšavské smlouvy. Podle našeho názoru by se měla projednat zejména otázka, jak by mohly socialistické země pomoci NDR prolomit Hallsteinovu doktrinu v západoněmeckých zemích. Učiníme v tomto směru, vše, co je jen možné. Sovětská vláda vychází při tom z toho, že boj za prolomení této doktriny je důležitou součástí boje proti západoněmeckému revanšismu, za uskutečnění našeho dohodnutého programu v německé otázce.

ÚV KSSS a sovětská vláda sdílejí obavy našich přátel, kteří konstatují, že současné koketování NSR bude prováděno pokusy o zesílené pronikání do socialistických zemí ve všech směrech. Již dnes se kalkuluje s tím, že jakožto jevné z pák působení na socialistické země bude použito hospodářských styků jak po linii dvoustranných styků socialistických zemí s NSR, tak i cestou jejich získání ke spolupráci v různých formách v hospodářských organizacích západní Evropy. Kulturní, vědeckotechnické a turistické styky snaží se Bonn využít již dnes k tomu, aby rozšiřoval mezi obyvatelstvem, především mezi mládeží a inteligencí, náladu nepřátelské socialistu a socio -

listické ideologii.

Během let, po která udržuje Sovětský svaz diplomatické styky s NSR, získali jsme dosti úplnou představu o metodách a způsobech, jichž používá Bonn v provádění svého nepřátelského kursu vůči socialistickým státům. Domníváme se, že nejsme sami, kdo má takové zkušenosti. Jsou to naše společné zkušenosti a zdá se nám, že bychom jich měli všichni využít. Dnešní nespokojivý stav sovětsko - západoněmeckých vztahů je přímým výsledkem revanšistické militaristické politiky NSR, houževnatých pokusů vlády NSR podníňovat řešení otázek dvoustranných vztahů získáním politických ústupků ze strany socialistických zemí.

Ve svých vztazích s NSR vychází Sovětský svaz neustále a neochvějně z toho, že mohou být skutečně normalizovány na jediném přijatelném základě, že se totiž vláda NSR zřekne svého nebezpečného militaristického revanšistického kursu, uzná reálně existující situaci v Evropě a především vytvoří nové hranice a fakt existence dvou německých států, že se zřekne jaderných nároků a nezákonných pokusů přisvojit si západní Berlín.

Neustále zdůrazňujeme ilusornost kalkulace vládnoucích kruhů NSR na to, že by rozvoj vztahů mezi SSSR a NSR mohl probíhat na úkor zájmů NDR. Říkali jsme dříve a říkáme i dnes : chcete-li rozvíjet s námi vztahy, počítejte s tím, že NDR je náš spojenec, že nás pojí nerozbitná pouta bratrství a spojení zpečetěná Varšavskou smlouvou i Smlouvou o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi SSSR a NDR z roku 1964.

Stavíme se rozhodně na odpor proti militaristickým a revanšistickým snahám Bonnu, současně prohlášíme, že jsme ochotni podporovat všechno užitečné a rozumné pro mír v Evropě, včetně příslušných kroků NSR, kdyby byly učiněny. Bohužel takové kroky nejsou dnes vidět. Když se v březnu

minulého roku ve známé nótě vlády NSR ozval motiv o ochotě k výměně názorů na otázku vzájemných prohlášení o nepoužití síly, sovětská vláda to nenechala bez povšimnutí. Informovali jsme přátele o příslušných kontaktech. Pověřili jsme našeho velvyslance v Bonnu, aby v neoficiálních rozhovorech zjistil přesněji úmysly vlády NSR a vybídl ji naplnit svůj návrh reálným obsahem. Zeptali jsme se přinejmenším, zda je NSR ochotna rozšířit zřeknutí se použití síly i na našeho spojence NDR. Zdůraznili jsme, že sovětská vláda nemůže a nebude nikdy souhlasit se žádnými kroky, které by poškozovaly svrchovaná práva NDR nebo stavěly ji do nerovnoprávného postavení ve srovnání s jinými zeměmi.

Dosud se nám nepodařilo zjistit, co konkrétně stojí za návrhy Bonnu, ačkoli jsme se o to pokoušeli. V souvislosti s vládní krizí byly neoficiální kontakty s MZV NSR týkající se této otázky fakticky přerušeny. Nová vláda NSR se o tom zatím nezmíňovala. Jestliže se k této otázce vrátí a projeví o ni vážný a věcný zájem, nebudeme se vyhýbat pokračování neoficiálních výměn názorů na základě stanoviska dotčeného mezi členskými zeměmi Varšavské smlouvy v otázkách evropské bezpečnosti. V případě, že by otázka nabyla konkrétnějších obrysů, budeme ovšem konsultovat další postup s vládami, které jsou zde zastoupeny.

Zastáváme i nadále pevný postoj i pokud jde o západní Berlín. Společná linie socialistických zemí pokud jde o toto město jakožto samostatnou politickou jednotku, jejich rozhodné vystoupení proti nezákonným nárokům vlády NSR jsou vážnou překážkou, která brání revanšistickým snahám NSR a pomáhá normalizovat situaci v této oblasti. Je nutné, aby socialistické země i nadále prováděly dohodnutou linii v otázce západního Berlína, jelikož, jak ukazuje život, pouze z těchto pozic je možné nejúčinněji hájit zájmy socialistických zemí, pokud jde o toto město a odrazit revanšistické útoky NSR. Používáme této příležitosti, abychom zdůraznili, že na nedávnou

nótu vlády NSR jsme dali pádnou odpověď v souladu s dohodnutou linií socialistických zemí. Tuto nótu uveřejníme v nejbližších dnech.

Sovětská vláda kategoricky odmítla a odmítá čtené pokusy Bonnu rozšířit platnost obchodní dohody a dohod o kulturní a vědeckotechnické výměně na západní Berlín. Naše obchodní, kulturní a vědeckotechnické styky se v podstatě již čtvrtý rok rozvíjejí, aniž mají smluvní podklad. A sčkolí jsme v nich ani o krůček neustoupili, nesešli jsme ze svých zásadních politických pozic, NSR se neodhodlala přistoupit k oznámení styků s námi.

Představitelé NSR nám konkrétně říkají, že NSR je ochotna přistoupit na značné rozšíření obchodně hospodářských, kulturních a jiných dvoustanných styků s SSSR. Ministr zahraničních věcí Brandt sendoval prostřednictvím sovětského velvyslance v Bonnu otázku, zda by mohl uskutečnit v nejbližší době svou cestu do Sovětského svazu. Brandt se zabýval otázkou návštěvy SSSR ještě když byl vůdcem opoziční sociálně demokratické strany. Tehdy mu bylo dáno předběžně na srozuměnou, že takový souhlas je možný. Avšak vzhledem ke znění postavení Brandta v NSR a vzhledem k celkovému zaměření politiky nové vlády nedala sovětská vláda kladeou odpověď. Vychází přitom z toho, že neexistuje praktický základ pro Brandtovu cestu do Moskvy.

Vzhledem ke krajně nebezpečné a lícoměrné povaze zahraničně politického kursu nové vlády NSR nabývá podle našeho názoru obzvláštní důležitosti nezbytnost dohodnutých akcí členských zemí Varšavské smlouvy. Jednota a soukružnost socialistických zemí je hlavním podmínkou jejich úspěšného boje proti agresivním snahám západoněmeckého imperialismu a podvratným manévřům komenské diplomacie. Budeme-li vystupovat v jednotě s franci, budeme moci i nadále účinně působit na NSR, na celkovou situaci v Evropě,

Socialistické státy, vystupující vůči NSR z jednotné pozice, budou přirozeně usilovat o plné zajištění svých zájmů jak při řešení specifických otázek každé jednotlivé země, tak i otázek, které mají velký význam pro celé socialistické společenství, pro uskutečnění jejich společného programu upevňování míru a bezpečnosti v Evropě.

Dovoluji si soudruzí, abych vyslovil jistotu, že práce naší konference bude probíhat jako vždy v ovzduší upřímné a přátelské výměny názorů a přinese kladné a plodné výsledky.